

Vuxenkatekumenatet som pedagogisk modell

En komparativ studie i svenskkyrklig kontext.

Karin Sivertsson

Karin Sivertsson

HT 2013

Kandidatuppsats i praktisk teologi med inriktning mot Religionspedagogik, 15hp

Innehållsförteckning

1. Inledning	
1.1 Bakgrund	4
1.2 Problemformulering och syfte	4
1.3 Frågeställningar	
1.4 Metod	5
1.4.1 Metodbeskrivning	5
1.4.2 Avgränsning och relevans	7
1.5 Material	8
1.5.1 Litteratur och material om vuxenkatekumenatet	8
1.5.2 Religionspedagogisk litteratur	8
1.5.3 Dokumentet <i>Lärande och undervisning</i> – <i>grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete</i>	9
1.6 Disposition	11
2. Vuxenkatekumenatet	
2.1 Vuxenkatekumenatet i en historisk belysning	12
2.2 Vuxenkatekumenatet i världen i dag	14
2.3 Vuxenkatekumenatet i nutida svenskkyrklig kontext	15
3. Religionspedagogiska perspektiv och teorier på vuxenkatekumenatet	
3.1 Lär, lev och integrera!	18
3.1.1 Först förmedling sedan integrering	18
3.1.2 Liturgin som pedagogik	19
3.1.3 Den lilla berättelsen i den stora	20
3.1.4 Att få tas i bruk- medvandrarers roll	20
3.2 Trosutveckling, möjlighet eller hinder?	21
4. Vuxenkatekumenatet och Svenska kyrkan	
4.1 Vilken är kontexten?	26
4.1.1 Synen på lärandet	26
4.1.2 Pluralism	27
4.2 Vad vill Svenska kyrkan med sin undervisning? Om dokumentet <i>Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete</i>	29
4.2.1 Funktion	30
4.2.2 Lärande och undervisning	30
4.2.3 Pedagogisk grundsyn	30
4.2.4 Syftet med Svenska kyrkans pedagogiska arbete	31

5. Slutsatser	
5.1 Konklusion	32
5.2 Påbyggnad	35
5.3 Tillämpning och användbarhet	35
Sammanfattning	36
Käll- och litteraturförteckning	37

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I och med samhällets sekularisering och dagens mångkulturella karta är Sverige ett mer heterogent samhälle än det tidigare varit. På grund av den permanenta minskningen av konfirmandgrupper från 1970-talet fram till i dag¹ kan Svenska kyrkan idag möta fler människor som kommer i kontakt med kyrkan först som vuxna. Den kontakten kan vara helt initial eller den första sedan barndomen. Att ha en förståelse för människors trosutveckling och en gemensam handlingsplan är viktiga verktyg för kyrkan. Därför vill jag studera vilka förutsättningar vuxenkatekumenatet har som pedagogisk modell i svenskkyrklig kontext mot en religionspedagogisk bakgrund. Under mina tidigare studier av religionspedagogik i min utbildning reflekterade jag över det fokus som läggs på barn och ungdomsarbetet inom religionspedagogiken. I en kontext med en luthersk statskyrka och en tradition av barndop med efterföljande dopundervisning fram till konfirmationen finns en stor efterfrågan av en religionspedagogik med fokus på barn och ungdomar. Men förutsättningar förändras, vilket jag dock inte tycker högskolornas kursutbud återspeglar. Jag anser mig ha en kunskapslucka inom området religionspedagogik med inriktning på vuxna vilket jag dock tror kommer vara en del av min kommande yrkesverksamhet som präst i Svenska kyrkan. Därför blev jag nyfiken på att undersöka det dokument som behandlar Svenska kyrkans lärande och undervisning och jämföra dem mot vuxenkatekumenatet för att undersöka om detta är en lämplig pedagogisk modell för Svenska kyrkan att använda sig av i sin vuxenundervisning.

1.2 Problemformulering och syfte

Antalet vuxenkonfirmander och vuxna dopkandidater i Svenska kyrkan har de senaste 15 åren ökat.² Därför ökar också behovet för Svenska kyrkan att möta denna efterfrågan genom att erbjuda mötesplatser där vuxna människor kan ”upptäcka, förstå och tillämpa den kristna tron”.³ Alla vuxendop ska också föregås av undervisning.⁴ Jag vill diskutera vilka förutsättningar vuxenkatekumenatet har som arbetsmodell och verktyg i Svenska kyrkans arbete med vuxna utifrån kyrkans egna formuleringar i styrdokument *Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*.

¹ PDF: *Döpta, konfirmerade, vigda och begravda i Svenska kyrkan 1970-2012* Från <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562> (2013-10-28).

² Excel-fil: *Vuxnadöptakonfirmerade.xls* i kyrkobokföringsregistret (Kbok) från Peter Brandberg, analytiker på Ärkebiskopens och generalsekreterarens sekretariat, Kyrkokansliet.

³ Lisa-Gun Bernerstedt (red), *Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*. (Uppsala: Svenska kyrkans nämnd för kyrkolivets utveckling, 2000), 10.

⁴ Kyrkoordning för Svenska kyrkan(2013) femte avdelningen: Gudstjänst, kap 19: Dop, 51.

Mitt huvudsakliga syfte är att utforska om Svenska kyrkan kan arbeta med vuxenkatekumenatet i sin vuxenundervisning för att uppnå detta. Genom att jämföra vuxenkatekumenatets upplägg i relation till aktuell relevant religionspedagogisk forskning och mot Svenska kyrkans dokument om lärande och undervisning bidrar jag med ny kunskap. Jag vill tolka vad Svenska kyrkans dokument säger om mål och tillvägagångssätt och undersöka om det överensstämmer med vuxenkatekumenatet så som det används i svenskkyrklig kontext. Jag vill även ge en överblick och diskutera ämnet trosutveckling och utvalda delar av aktuella religionspedagogiska teorier som är relevanta för Svenska kyrkans kontext för att överföra detta till vuxenkatekumenatets struktur och modell.

1.3 Frågeställningar

Utifrån mitt syfte och för att belysa olika aspekter av min problemformulering ställs tre frågor:

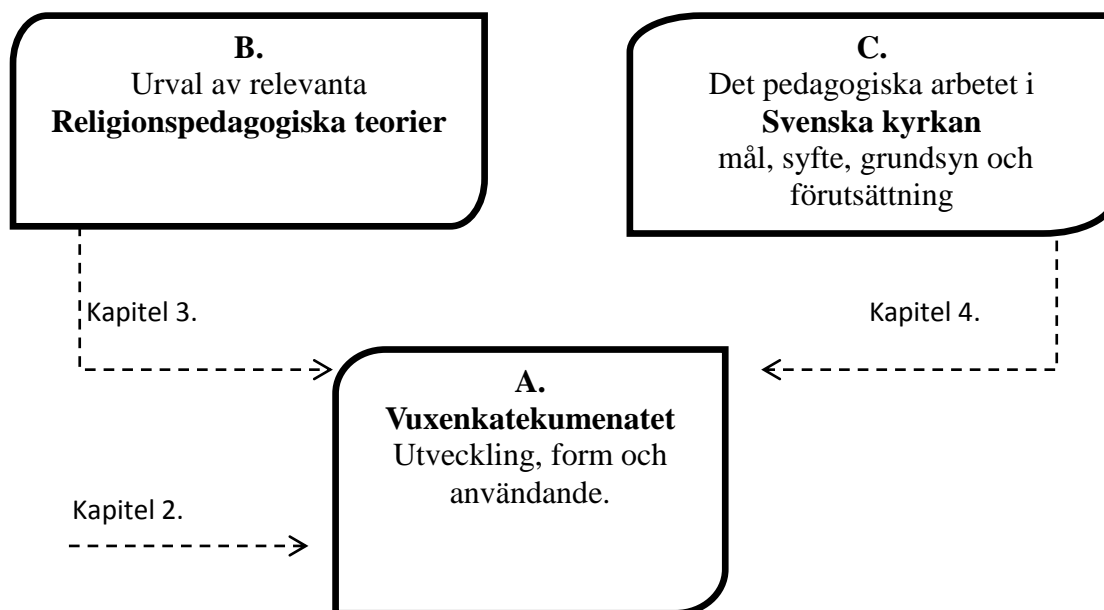
- Vad är vuxenkatekumenatet: hur har det uppkommit och hur används det i dag?
- Motsvarar vuxenkatekumenatets upplägg det behov som vuxna sökare har enligt James W. Fowlers trosutveckling och aktuell religionspedagogisk forskning?
- Motsvarar vuxenkatekumenatets arbetsmodell Svenska kyrkans kontext: som en aktör i ett pluralistiskt samhälle och dess syn på lärande, samt utifrån dokumentet *Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*?

1.4 Metod

1.4.1 Metodbeskrivning

Uppsatsen skrivs inom ämnet praktisk teologi med inriktning mot religionspedagogik. Utifrån min problemformulering och för att kunna besvara mina uppställda frågeställningar har jag valt en jämförande studie. Min undersökning är en explorativ jämförelse av tre olika segment. Segment A är ett urval av litteratur som behandlar vuxenkatekumenatet (se A, fig.1). Segment A jämförs i kapitel tre med ett urval av religionspedagogiska teorier, segment B (Se B, fig.1) rörande pedagogikens förutsättningar i berörd kontext och människors beteendevetenskapliga trosutveckling. Jag har även jämfört segment A mot olika aspekter av Svenska kyrkans undervisning, segment C (Se C, fig.1).

Figur 1. Komparation av tre studiesegment

Segmenten är dock inte jämlika i denna jämförelse. Segment C innehåller bland annat dokumentet *Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*, vilket representerar Svenska kyrkans övergripande nationella krav och mål med sin undervisning och även kyrkans syn på lärande. I förhållande till litteraturen om vuxenkatekumenatet ger jag *Lärande och undervisning* företräde för att besvara frågan om vuxenkatekumenatet och Svenska kyrkans syn på lärande och undervisning har komparabilitet. Det religionspedagogiska segmentet B, är också basen för jämförelsen när vuxenkatekumenatet och de religionspedagogiska teorierna jämförs. För att konstruera kapitel två har inte en komparativ metod används. Kapitlet är främst beskrivande om vuxenkatekumenatet för att teckna en bakgrund som sedan underlättar den komparativa metoden vilkets resultat redovisas i kapitel tre och fyra.

En komparativ kvalitativ textanalys används i läsningen av materialet i de tre segmenten. Den kvalitativa textanalysen har tre dimensioner. Den första kan användas när upphovsmannens eller redaktörens syfte med texten eftersöks. I andra dimensionen fångas innehållets innebörd upp utifrån form, språk och litterära genre.⁵ Men jag vill undersöka hur väl de tre undersökta segmenten överensstämmer med varandra. Då segmentens litteratur är skrivna med olika syfte

⁵ Lennart Hellspong och Per Ledin, *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys*. (Lund: Studentlitteratur, 1997), 221.

och i olika former, som interna måldokument, allmän facklitteratur och skriven i olika vetenskapliga traditioner är de till för att läsas på olika sätt. Därför behövs ett analysverktyg för att kunna jämföra dess innehåll gentemot varandra. Den kvalitativa textanalysens tredje dimension ämnar till att tolka texters innebörd och sätta det i samband utanför texten.⁶ Något som behöver göras för att söka kompatibilitet mellan dessa segment. Ett metodproblem för textanalysen är att tolkningen av litteratur kan skilja sig mellan olika individer trots att samma beskrivna metod appliceras.⁷ Samma material kan alltså leda till olika slutsatser utifrån vem som tolkar dessa. Därför kan denna metod inte garantera att uppsatsens slutsatser är reproducerbara.

Dokumentet *Lärande och undervisning* är det enda övergripande styrdokumentet för Svenska kyrkans pedagogiska arbete för vuxna i församlingsarbetet från nationell nivå. Det finns flera metodböcker som beskriver vuxenkatekumenatet men som inte ger någon nyansering eller avvikande beskrivning än det material som används i uppsatsen. Därför anser jag inte att en breddning av dessa segment skulle ha en större påverkan på uppsatsens konklusion. Däremot kan en kritik riktas mot det urval av religionspedagogiska teorier som jämförelsen utgår från. Ett annat material leder kanske till ett annat resultat. Teorierna har valts i samråd med handledare utifrån kontext och rådande idéer om trosutveckling.

1.4.1 Avgränsning och relevans

Då ämnesområdet är tämligen brett har vissa avgränsningar gjorts. Litteraturen har valts med avseende på datering och relevans. Ambitionen är att undersöka dagens situation och därför har litteratur och dokument med så sen utgivning och publicering som möjligt valts. Angående relevans är jag bara intresserad av Svenska kyrkans behov angående vuxenpedagogik, inget annat samfunds förutsättningar eller styrdokument har analyserats. Dock nämns andra samfunds arbete med katekumenatet för att identifiera skillnader och likheter i tillvägagångssätt. Material om vuxenkatekumenatet som utarbetats och/eller används inom Svenska kyrkan och i dess kontext har företrädevalts. Även religionspedagogisk forskning och teorier som berör den nutida kontext som Svenska kyrkan verkar i har företräde i relevans framför annat material men på de områden där mindre material har funnits att tillgå har en breddning varit nödvändig.

⁶ Anders Fejes och Robert Thornberg, *Handbok i kvalitativ analys* (Stockholm: Liber, 2009), 138.

⁷ Hellspong och Ledin, 220.

1.5 Material

1.5.1 Litteratur och material om vuxenkatekumenatet

Biskop Kyrillos av Jerusalem har efterlämnat ett omfattande material som beskriver innehållet i den dopundervisning som utarbetades under trehundralet. Genom Kyrillos katekeser finns information både om undervisningens innehåll, dogmatik, och form, dess liturgi bevarade. Denna information hjälper till att teckna en bild av Katekumenatets uppkomst. Jag har valt att lägga ett fokus på katekumenatets form och struktur. Eftersom jag anser att undervisningens innehåll behöver anpassas till gruppens behov, förförståelse och till den kontext där undervisningen sker. Boken *Vägar till tro* är skriven av Syster Veronica, dominikansyster; Erik Eckerdal, präst i Svenska kyrkan och doktorand vid institutionen för mission och kyrkostudier vid Uppsala universitet samt Stefan Nordström, diakon i Stockholms katolska stift. Boken är utgiven på Artos & Norma, och är ekumeniskt skriven. Den beskriver svenskkyrkliga och katolska erfarenheter av vuxenkatekumenatet i Sverige. *Att växa till tro* är skriven av Karl Gunnar Ellverson som var präst i Svenska kyrkan och lärare vid Pastoralinstitutet i Uppsala inom liturgik. Boken är först publicerad 1992 av Svenska kyrkans församlingarnämnd och har till syfte att vara en presentation av vuxenkatekumenatet för en då okänd svenskkyrklig kontext. Ellverson skriver beskrivande om vuxenkatekumenatet och ger förslag på hur församlingar kan förbereda sig och organisera sig för att arbeta med vuxenkatekumenatet. Material om vuxenkatekumenatet från Svenska kyrkans intranät är utarbetat 2009 av en projektgrupp på nationell nivå och ligger till grund för hur vuxenkatekumenatet i nutid används i Svenska kyrkan. Föreningen för katekumenatet är en ideell ekumenisk förening. Den bildades efter projektet 2009 och fortsätter att förvalta och sprida det undervisnings- och ledarskapsutbildnings-material Svenska kyrkan utarbetade tillsammans med studieförbundet Sensus. Materialet finns på Svenska kyrkans intranät, hos studieförbundet Sensus och på föreningen för katekumenatets hemsida.⁸

1.5.2 Religionspedagogisk litteratur

För en grundläggande förståelse över människors trosutveckling presenteras litteratur om James W. Fowlers teorier av detta och svenska teologers kommentarer och vidareutveckling av Fowlers resonemang. Fowler menar att vår utveckling av tron har vissa bestämda stadier som är generella för alla. Rune Larsson och Caroline Gustavsson skriver om aktuella ”trender” som de

⁸ www.katekumenatet.wordpress.com (2013-12-17).

ser påverkar religionspedagogisk forskning och dess praktik.⁹ Detta är något jag anser bör påverka valet av pedagogiska instrument ett samfund väljer att använda sig av. Trenderna rör det svenska samhällets utveckling och nutidsmänniskans krav på kunskap. Till exempel människors krav på att vara subjekt i en lärandeprocess och att själva få välja och utforma sin livsstil och kunskapsinhämtning.¹⁰ Rune Larsson relaterar också till Fowler i kapitlet *Växande tro*¹¹ som känts relevanta för valet av ämne. Uppsatsen utgår från de ”trender” inom religionspedagogik som Tro och livs temanummer om religionspedagogik tar upp. Framstående forskare i religionspedagogik som Norma Cook Everist och Thomas H Groomes teorier används för att vidareutveckla dessa, vilka sedan jämförs mot vuxenkatekumenatets struktur och metod.

1.5.3 Dokumentet ”Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete”

Svenska kyrkan är organiserad på det sättet att varje enskild församling leder sitt arbete. Utifrån den så kallade dubbla ansvarslinjen ansvarar arbetslaget under ledning av kyrkoherden och kyrkorådet för olika områden. I församlingens grundläggande uppgift ingår att utöva undervisning.¹² På regional nivå fungerar stiftens tillsynsorgan som ska främja och ha tillsyn över församlingens liv i de enskilda församlingarna.¹³ Kyrkomötet på nationella nivån är kyrkans högst beslutande organ. Enligt kyrkoordningens paragraf 2:6 som rör ansvarsfördelning utfärdar kyrkomötet bestämmelser om: ”De regler efter vilka församlingarna och stiftens samt organen på den nationella nivån ska fullgöra sina uppgifter.” I varje enskild församling församlingsinstruktion görs en omvärldsanalys. Varje församling organiserar sitt pedagogiska arbete utifrån dessa villkor. Detta gör det förstås svårt att prata om Svenska kyrkan som en enhet när man pratar om pedagogiskt förhållningsätt och om lämpliga pedagogiska modeller. Utifrån stiftens roll att främja och ha översyn över församlingarnas arbete utarbetas litteratur och material, i form av herdabrev, kurser och böcker för att vara församlingarna behjälplig i sitt arbete. Men dessa är dock inte representativa för hela Svenska kyrkan. Därför utgår jag enbart från dokumentet: *Lärande och undervisning-grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete* då det är det enda övergripande dokumentet om kyrkans undervisning som utarbetats på nationell

⁹ Caroline Gustavsson och Rune Larsson ”Aktuella trender inom religionspedagogisk forskning och praktik” i Tro & liv årgång 66, nr1 (2007), 4.

¹⁰ Flera gånger nämns i texten att nutidsmänniskan vill vara subjekt i lärandet. Med det menar jag att den part som undervisas får vara aktiv i handlandet, i lärandeprocessen. Tidigare traditionell undervisning har ofta bestått av en aktiv undervisare och en passiv mottagare.

¹¹ Rune Larsson ”Växande tro” i *Religionspedagogiska reflektioner. Skriven av och för Rune Larsson inför hans 75-års dag*, Zipernovszky, Hanna & Gustavsson, Caroline (red), 159-170 (Umeå: Zipernovszky, 2009).

¹² *Kyrkoordning för Svenska kyrkan*(2013) andra avdelningen: Församlingarna, kap 2: Församlingarnas uppdrag.

¹³ *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* (2013) tredje avdelningen: Stiftens kap 6: Stiftets uppdrag.

nivå, och som berör undervisning för vuxna utifrån församlingens grundläggande uppgift. Dokumentet *lärande och undervisning* är utgiven av Svenska kyrkans nämnd för kyrkolivets utveckling. Dokumentet vill vara ”ett stöd i församlingarnas reflektion kring det pedagogiska arbetet, lärande och undervisning”.¹⁴ Om vuxenkatekumenatet är en lämplig pedagogisk modell för den enskilda församlingen att arbeta med som pedagogiskt verktyg är varje enskilds församlings ansvar och bör utgå från församlingens särskilda villkor, behov och kontext. Det är inte ett fokus som denna uppsats har.

¹⁴ Lisa-Gun Bernerstedt (red), *Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete* (Uppsala: Svenska kyrkans nämnd för kyrkolivets utveckling, 2000), 8.

1.6 Disposition

I kapitel ett ”Inledning”, redogör jag för uppsatsens förutsättningar. Jag ger en bakgrund, en problemformulering och uppsatsens syfte. Utifrån dessa formuleras tre delfrågor. Jag redogör också för den metod och det materialet som använts. Jag kommer viga ett kapitel åt varje delfråga och besvara mina ställda frågor genom att analysera materialet.

Kapitel två: ”Vuxenkatekumenatet”, besvarar min första delfråga om hur vuxenkatekumenatet uppkommit och hur dess nutida former gestaltas. För att konstruera kapitel två har inte en komparativ metod används. Kapitlet är främst beskrivande för att teckna en bakgrund som sedan underlättar den komparativa metoden vilket resultat redovisas i kapitel tre och fyra.

Kapitel tre: ”Religionspedagogiska perspektiv på vuxenkatekumenatet” undersöker religionspedagogiska teorier och begrepp som redovisas som aktuella trender av erkända religionspedagoger för att se om vuxenkatekumenatets pedagogik och struktur motsvarar dessa.

Kapitel fyra: ”Vuxenkatekumenatet och Svenska kyrkan”, undersöker om Svenska kyrkan bör använda sig av vuxenkatekumenatet i sin undervisning. Jämförelsen utgår från valda aspekter av Svenska kyrkans kontext, som aktör i ett pluralistiskt samhälle och samhällets syn på lärandet samt, det nationella styrdokumentet *Lärande och Undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*.

Kapitel fem: ”Slutsatser”, summerar kapitel två, tre och fyras slutsatser. Kapitlet återknyter till problemformulering, syfte och frågeställningarna. Uppsatsens brister diskuteras också, liksom dess tillämpning.

Uppsatsen avslutas med en kort sammanfattning.

2. Vuxenkatekumenatet

Det svenska ordet *katekumenat* kommer från grekiskans *katechein* och betyder att vägleda, meddela, handleda och undervisa. Ordet katekes har samma ursprung. För att det ska bli meningsfullt att resonera kring vuxenkatekumenatets förutsättningar i vår samtid och kontext som verktyg i arbetet med vuxna sökare krävs en beskrivning av dess uppkomst och också en förklaring till hur katekumenatet används i olika sammanhang i dag. Detta kapitel ämnar till att besvara uppsatsens första frågeställning som frågar vad vuxenkatekumenatet är; hur det uppkommit och hur det används idag? På grund av frågeställningens utformning är texten i kapitlet främst deskriptiv. Det ger en ökad förståelse för dess uppkomst, utveckling, struktur och utveckling.

2.1 Vuxenkatekumenatet i en historisk belysning

För att kunna jämföra vår samtid med fornkyrkans behövs en förståelse av några av de premisser som vuxenkatekumenatet i fornkyrkan utgick från. I fornkyrkan togs förberedelserna för sökande människor till kyrkan ett stort utrymme och den initierande processen var lång. Vuxenkatekumenatets initieringsprocess kan ses stå i motsättning till de berättelser om snabba omvändelser och dop som finns omnämnda i Nya testamentet¹⁵ och till den tradition av barndop som Svenska kyrkan har. En förklaring till fornkyrkans fokus på förberedelse och den långa vandringen till dopet kan vara att man inte längre förväntade sig Jesus återkomst att ske så snart som man gjort den första tiden efter Jesu himlafärd och initieringen kunde därför få ta längre tid. Fram till kejsare Konstantin den stores godkännande av kristendomen på 320-talet var den kristna kyrkan under längre tider utsatt för förföljelse.¹⁶ Därför var det viktigt att de personer som sökte sig till kyrkan visste vad kyrkans lära bestod av och vad man bekände sig till. Kanske fanns också ett behov hos kyrkan att vilja försäkra sig om att de personer som sökt sig till kyrkan inte var spioner och i den långa initieringen fanns tid att upptäcka dessa.¹⁷ I vår del av världen råder i dag inga förföljelser av kristna, men en lång initiering kan vara positiv ur andra aspekter som diskuteras vidare i kapitel tre.

Initieringen påbörjades med att de personer som sökt sig till kyrkan fick ta del av evangeliets budskap. Om personen visade en vilja att omvända sig och följa Jesus inbjöds personen att

¹⁵ Apg. 2:41, 8:12, 9:18, 18:8, 19:5.

¹⁶ Tarald Rasmussen, *Kristendomen: En historisk introduktion* (Skellefteå: Artos, 2007), 105.

¹⁷ Karl Gunnar Ellverson, *Att växa till tro. Presentation av vuxenkatekumenatet som en väg in i kyrkan* (Ellverson, 1999), 20.

närvara på församlingens gudstjänster, men inte att delta i nattvarden. Detta överensstämmer med Svenska kyrkans dopsyn då dopet fortfarande är inbjudan till måltidsgemenskapen.¹⁸ Under eukaristin samlades istället katekumenerna och medvandrare till en egen samling med undervisning där man förde fördjupade samtal.¹⁹ En källa till innehållet av undervisningen är Biskop Kyrillos i Jerusalems katekeser. Pedagogiken, i form av vilka tillvägagångssätt som användes, nämns också i dessa katekeser och i pilgrimen Egerias anteckningar. Egeria tros vara en spansk nunna som besökt församlingen i Jerusalem 384.²⁰ Ordningen för initieringen utgår från Hippolytos skrift *Den apostoliska traditionen*.²¹ Under trehundralet kom katekumenatet att anpassas till kyrkoåret och under fastan gick katekumenerna in i den sista förberedande delen inför dopet. Fastan bestod av andlig förberedelse inför dopet som ägde rum i påsknattens gudstjänst. Efter påsknattens gudstjänst fick de döpta behålla sina vita dopkläder hela veckan tills nästa söndag då de fick stiga in i kyrkan som fullvärdiga medlemmar.²²

Att vuxenkatekumenatet förlorade sin ställning i kyrkan beror säkert till stor del på de nya gynnsamma omständigheterna som kyrkan mötte under trehundralet. I och med att Kejsare Konstantin den store gjorde kristendomen allmänt accepterad blev den snabbt rikets mest spridda religion.²³ Initiationen blev för tidskrävande och säkerligen välkomnade man den stora ström av människor som kom till kyrkan. I och med att kristendomen växte blev också barndopet mer och mer tillämpat och katekumenatet hade i och med sexhundralet försvunnit helt.²⁴

Ur vissa aspekter påminner den tidiga kyrkans förutsättningar om de förutsättningar som Svenska kyrkan har att anpassa sig efter idag. Svenska kyrkans ställning i Sverige är inte längre en statskyrka, och även om kyrkotillhörigheten 2012 var relativt hög, 67,5%²⁵ så har antalet gudstjänstbesökare i Svenska kyrkans huvudgudstjänster de senaste tjugo åren halverats.²⁶ Karl

¹⁸ Kyrkoordning för Svenska kyrkan(2013) femte avdelningen: Gudstjänst, kap 20: Nattvard.

¹⁹ I litteraturen används både *följeslagare*, *fadder* och *medvandrare* om de personer som går med katekumenerna. I uppsatsen används konsekvent begreppet *medvandrare*.

²⁰ Per Beskow ”Inledning” i: ”Katekeser” Kyrillos av Jerusalem (Skellefteå: Artos 1992), 16.

²¹ Ellverson, 21.

²² Ibid.

²³ Rasmussen, 66.

²⁴ Ellverson, 25.

²⁵ Nedladdad PDF *Medlemmar i Svenska kyrkan 1970-2012.pdf* från <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562> 2013-10-28.

²⁶ Nedladdad PDF *Gudstjänstbesök 1990-2012.pdf* från <https://www.svenskakyrkan.se/statistik> 2013-12-19.

Gunnar Ellverson använder termen ett *efterkristet samhälle* för att beskriva kyrkans kontext.²⁷ En term som jag anser är något missvisande. Även om situationen i ett historiskt perspektiv innebär att Svenska kyrkans förlorat sin roll som maktutövare i samhället, så har Svenska kyrkan en bred förankring i det svenska samhället. 2010 döptes över hälften av alla nyfödda enligt svenska kyrkans ordning, ungefär 100 000 personer sjöng i en av Svenska kyrkans körer och det fanns cirka 35 000 förtroendevalda i kyrkan.²⁸ Förutsättningarna är inte jämförbara med fornkyrkan och även om förutsättningarna är ändrade påverkar kristendomen samhället, och dess struktur i för hög grad för att jag skulle vilja kalla sammanhanget *efterkristet*.

2.2 Vuxenkatekumenatet i världen i dag

Vuxenkatekumenatet har varit i bruk i den romersk katolska kyrkan under den senare delen av nittonhundratalet. Efter andra Vatikankonciliet (1962-1965) publicerades 1972 ett dokument som beskriver de sju olika etapper som ska ingå i undervisningen, och vilken karaktär och avsikt de olika etapperna har.²⁹ Vuxenkatekumenatet är i bruk i Katolska kyrkan i flera länder i olika utsträckning. England, USA och Frankrike har ett välutvecklat vuxenkatekumenat. 1992 arbetade mer än 75 % av de katolska församlingarna i England med katekumenatet. Eftersom en majoritet av befolkningen i England är döpta handlar katekumenatet om en re- initiation³⁰ in i kyrkan. I Frankrike och Portugal har vuxenkatekumenatet främst inriktningen av dopundervisning till vuxna som vill bli döpta. I USA är vuxenkatekumenatet också utbredd inom de reformerta samfundet.³¹ Vuxenkatekumenatet är Katolska kyrkan i Sveriges officiella ordning för initiering av vuxna in i kyrkan. Syftet med vuxenkatekumenatet är att föra människor in i den kristna gemenskap som en församling utgör, och att leva i Kristus.³² Detta möjliggörs i vuxenkatekumenatet genom ett avslutande dop, konfirmation eller en dopförnyelse/re-initiation.

²⁷ Ellverson, 9.

²⁸ Sören Ekström, *Svenska kyrkan -en snabbpresentation*. Mottagen PDF SvKKort20111115.pdf (2013-12-19).

²⁹ Dokumentet som upprättades 1972 kallas internationellt OICA, Ordo Initiatione Christiane Adultorum. I detta stycke är det undervisning utifrån detta dokument som avses när jag skriver vuxenkatekumenatet.

³⁰ *Initiation* förklaras av nationalencyklopedien som ”invigning genom en ceremoni eller andra högtidliga former”. Ordet *re-initiation* kan därför förstås som en återinvigning av en eller flera personer som följer en viss högtidlig ceremoni/ritual, i sammanhanget en liturgisk handling istället för dop eller konfirmation.

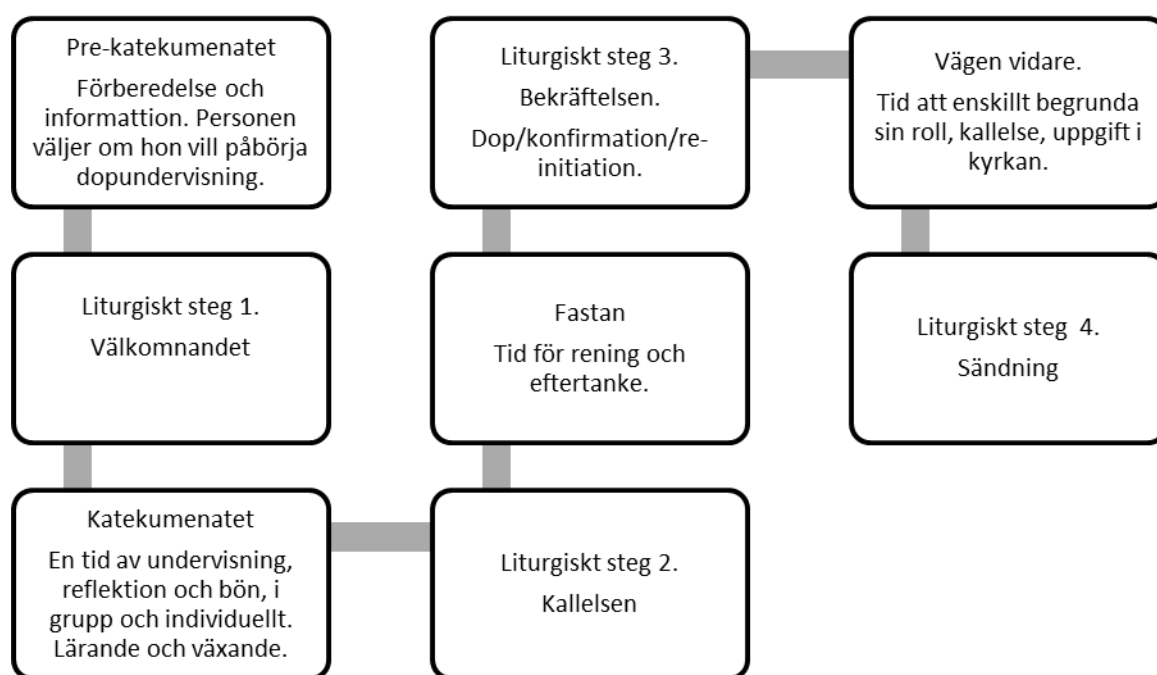
³¹ Ellverson, 13.

³² Katolska pedagogiska nämnden. Imprimatur: Biskop Anders Arborelius, *Ge som gåva det ni fått som gåva. Riktlinjer för katekesen i Stockholms Katolska Stift*. (Stockholm: Stockholms katolska stift, 2009), 19.

2.3 Vuxenkatekumenatet i nutida svenskkyrklig litteratur och kontext

Dagens vuxenkatekumenat påminner om hur fornkyrkan arbetade med vuxna sökare. Grunden är en gruppgemenskap där sökare och medvandrare tillsammans träffas under en längre period för att diskutera och dela den kristna tron och egna erfarenheter. Vuxenkatekumenatet som används i Svenska kyrkan utgår också från andra Vatikankonciliet utarbetade OICA-dokument men har anpassats i struktur och innehåll för att reflektera Svenska kyrkans lära och praxis.³³ Utifrån den samlade litteraturen visas en illustrativ figur över de gemensamma stegen de beskriver.

Figur 2. Grunden för vuxenkatekumenatet i en svenskkyrklig kontext

Gruppen som träffas kan bestå av katekumener, medvandrare och eventuellt präst eller kateket. Gruppen följer den upplagda strukturen av etapper under katekumenatets gång.³⁴ Katekumenen erbjuds också enskilda samtal.³⁵ Den första perioden är egentligen inte en del av katekumenatet. Den har som mål att ge den sökande undervisning i den kristna läran och värderingar för att

³³ Informationsfolder *Katekumenatets teologi Svenska kyrkan*. Sensus.

http://issuu.com/martingarlov/docs/katekumenatets_teologi datum:2013-11-07

³⁴ Litteraturen benämner stegen lite olika, men innebörden är den samma.

³⁵ Erik Eckerdal, "Låt er förvandlas" i *Vägar till tro*, Syster Veronica, Erik Eckerdal och Stefan Nordström, (Stockholm: Artos & Norma, 2010). 118

personen ska kunna besluta om man är villig att bli en katekumen.³⁶

Det faktiska första steget är *välkommandet*. Välkommandet sker i gudstjänsten där katekumenen på något sätt uttrycker sin vilja att följa Jesus och församlingen ger ett svar på att man vill vara med denna person i dennes sökande.³⁷ Efter det första steget kommer sedan en period, *katekumenatet*, av växt i tro där upplägg och längd skiftar. Katekumenatet består bland annat av undervisning, samtal, deltagande i gudstjänster, välsignelser. I samarbete med studieförbundet Sensus utarbetade Svenska kyrkan på nationell nivå 2009 fyra ledarutbildningar med arbetsmaterial för arbete med vuxenkatekumenatet i de enskilda församlingarna.³⁸ Materialet innehåller både metodövningar och förslag till utformning av gudstjänster och andakter för de olika liturgiska stegen.³⁹ Eftersom upplägget på undervisningen skiljer sig åt mellan församlingar återger jag inte materialets innehåll då det inte blir representativt för hela kyrkan. I vuxenkatekumenatets undervisning ska dock prästen och pedagogens roll vara nertonad. Gruppen utgör en gemenskap där lärandet skapas tillsammans.⁴⁰

Nästa liturgiska steg är *kallelsen* som ofta infaller med inledningen av fastan. Detta steg inleder en ny, betydligt kortare period där katekumenen går upp i fastan och förbereder sig inför bekräftelsen. Denna period är en tid av rening och eftertanke.⁴¹ Det tredje liturgiska steget, *bekräftelsen* får gärna infalla under påsktiden, exempelvis på påskaftonskvällen. Vilket är i likhet med fornkyrkan då katekumenerna döptes. Beroende på katekumenens tidigare erfarenheter ser initiationen olika ut. Om personen inte är döpt blir katekumenen döpt vid initiationen. Den liturgiska handlingen kan också bli en vuxenkonfirmation. Om personen i fråga både är döpt och konfirmerad kan handlingen utformas fritt så katekumenen re-initieras in i den

³⁶ I *Vägar till tro* benämns vuxenkatekumenatets deltagare som Katekumener eller förnyare, beroende på vad undervisningen ska leda fram till. Vid ett kommande dop används den första, och vid konfirmation eller dopförnyelse den senare. Jag använder konsekvent ordet katekumen/katekumener i texten om de vuxna sökarna för ökad stringens.

³⁷ Lise-Lotte Wallin, ”*Helhet och delande – en presentation av Vuxenkatekumenatet!*” Religionspedagogisk tidsskrift, 8 nr19, 2009. <http://rpi.se/pdf/RPT/19.h2009.pdf> (2013-12-13).

³⁸ Sensus studieförbund, före 2002 Sveriges kyrkliga studieförbund. Anordnar studiecirklar, utbildningar, kurser och kulturarrangemang med fokus på livsfrågor, mångfald och samarbetar med såväl religiösa, fackliga och humanitära organisationer. Från http://www.ne.se/lang/sensus-studief%C3%B6rbund?i_h_word=sensus (2013-12-18).

Nätverket för vuxenkatekumenatet var ett projektarbete utarbetat på uppdrag av Svenska kyrkan på nationell nivå 2009. Materialet finns tillgängligt på Svenskkyrkans intranät och på www.katekumenatet.wordpress.com

⁴⁰ Elisabeth Lindow, *Ditt ansikte söker jag katekumenatet- vuxnas väg till tro* (Lund: Arcus, 2002), 23.

⁴¹ Lindow, 64.

kristna gemenskapen genom exempelvis dopförnyelse och nattvardsgång.⁴² Efter detta steg fortsätter katekumenen enskilt att fördjupa sig i sin andliga växt under hela påskhögtiden. Ett avslut på vuxenkatekumenatet är det fjärde liturgiska steget *sändning* som kan utformas som en andakt. Andakten har till syfte både att markera slutet på vuxenkatekumenatet och början på kateketernas fortsatta kristna liv.⁴³

⁴² Ellverson, 101.

⁴³Föreningen för katekumenatet, *Katekumenatets ledarskapsutbildningar*
http://issuu.com/martingarlov/docs/ledarutbildning_katekumenatet (2013-12-12).

3. Religionspedagogiska perspektiv på vuxenkatekumenatet

Detta kapitel analyserar om vuxenkatekumenatets undervisningsmetod motsvarar det behov som vuxna sökare har enligt aktuell religionspedagogisk forskning. Frågan om vuxenkatekumenatet är en lämplig modell för Svenska kyrkan i sitt arbete med vuxenundervisning ska inte tolkas som om vuxenundervisningen enbart bör bestå av ett tillvägagångssätt. Trosutveckling enligt Fowler problematiserar också kring vuxenkatekumenatets applicerbarhet utifrån olika stadier av tro.

3.1 Lär, lev och integrera!

Ett gemensamt drag i flera religionspedagogiska teorier som presenteras är vikten av att låta tro och liv gå hand i hand. Att försöka göra undervisningen till en integrerad del av individens hela liv där det förvärvade tankesättet kan vävas ihop med både tidigare erfarenheter och nuvarande relationer är ett återkommande resonemang.

3.1.1 Först förmedling sedan integrering

Det ligger en avsevärd skillnad mellan undervisning om kristendomen och en kristendomsundervisning som syftar till att fostra en människa till ett kristet liv. En undervisning som syftar till att förmedla ett kristet tankesätt, en attityd eller värdering är en undervisning som hör hemma i församlingen och/eller hemmet, inte i skolan.⁴⁴ Detta stämmer bra med den svenska skolans läroplan, vilken slår fast att undervisningen i religionskunskap ska vara icke-konfessionell i sin utformning.⁴⁵ Svenska kyrkan har gradvis under 1900-talet förlorat skolan som sin bundsförvant som undervisare i kristendomskunskap. Tidigare var skolan och kyrkan två tunga bildnings- och samhällsanstalter som tillsammans ansvarade för barn- och ungas fostran. I dag är ämnet kristendomsundervisningen i skolan sedan 1965 ersatt med religionskunskap.⁴⁶ Elever har därför mindre kunskap om kristendomen och dess historia än tidigare generationer. Detta har ändrat Svenska kyrkans förutsättningar i konfirmationsundervisningen, och på grund av den sjunkande konfirmandstatistiken också vuxenundervisningens förutsättningar. Vuxenkatekumenatet kan erbjuda en vuxenundervisning som innehåller både förmedlande- hermeneutisk och dialog-pedagogik. Förmedlingen ger en kunskapsgrund för att sedan kunna utveckla lärandet till en hermeneutisk nivå där en

⁴⁴ Jeff Astley, "The meaning of Religious Education" i *Tro och liv*, årgång 66 nr 1 (2007), 13.

⁴⁵ Skolverket. *Läroplan för grundskolan, förskolan och fritidshem 2011*. Kap 1: Skolans värdegrund och uppdrag.

⁴⁶ Rune Larsson, "Religionsundervisningen i svenska skolan – en historisk exposé" i *Religionspedagogiska reflektioner: Skriven av och för Rune Larsson inför hans 75-års dag*, 85 (Umeå: Ziperovszky, 2009).

kristendomsundervisning som syftar till att förmedla värderingar, livstydning och tankesätt erbjuds. Genom samtalen blir deltagarnas tolkning av dessa värderingar och traditioner som förmedlats en grund för egna slutsatser genom en dialogpedagogik.⁴⁷ Undervisningen bör alltså ta sin utgångspunkt i förmedlande informativ pedagogik och sedan ges tid för reflektion och samtal för att kunna vara formgivande.

3.1.2 Liturgin som pedagogik

Lärandet är också bredare än det som traditionellt definieras som religionspedagogik, i alla miljöer och relationer påverkas människor och tar in ny kunskap.⁴⁸ Att fostras i den kristna tron spänner alltså över fler aspekter av livet än den rent didaktiska religionsundervisningen. Gudstjänsten har flera pedagogiska aspekter, innehållsmässigt finns flera moment av kunskapsöverföring. I de liturgiska handlingarna sker en aktiveringspedagogisk där individen blir mottagare och givare i ett pedagogiskt skede.⁴⁹ Eftersom vi lär genom ritualer, behöver sammanhangen där vuxna inbjuds till att vara en del av församlingen ha en bredd som rymmer aktiveringspedagogik, där liturgi uttrycks. Ellverson anser också att det finns en brist på pedagogiska modeller när det gäller att möta vuxna sökare. Han anser att pedagogiken som avses användas bland vuxna ofta är för intellektualiserande.⁵⁰ I vuxenkatekumenatets pedagogiska modell finns flera icke intellektualiserande möten mellan individen och religionen, genom till exempel bön och de liturgiska stegen, utformade som andakter eller gudstjänster. Jag tolkar detta som att Ellverson betonar betydelsen av att en människa får vara subjekt i en gemensam dialog och inte ett objekt för undervisning.

Lärandet behöver alltså ha både ett teoretiskt och praktiskt utrymme. Något som vuxenkatekumenatet erbjuder sina katekumener genom att mötas både i den förtroliga mindre gruppen för reflektion och för en teoretisk bas. Vilket sedan kan utövas praktiskt med den övriga församlingen i de liturgiska handlingarna (se fig.2 Liturgiskt steg 1-4). I en växelverkan mellan teoretisk och praktiskt lärande blir församlingen inte bara en växtplats men också en plats där katekumenen kan integreras med församlingen.

⁴⁷ Rune Larsson, *Samtal vid brunnar: Introduktion till religionspedagogikens teori och didaktik*, (Lund: Arcus, 2009), 66.

⁴⁸ Astley, 16.

⁴⁹ Rune Larsson, "Gudstjänsten som pedagogisk process" i: Zipernovszky & Gustavsson (red). *Religionspedagogiska reflektioner. Skriven av och för Rune Larsson inför hans 75-års dag*, 146 (Umeå: Zipernovszky, 2009).

⁵⁰ Ellverson, 6.

3.1.3 Den lilla berättelsen i den stora

En växelverkan sker också mellan katekumenens egen erfarenheter och det kristna budskapet och berättelser. Det är viktigt för införlivandet menar Thomas Groome, att den lärande inte ges undervisningen utan själv får binda ihop den tidigare historien med den nuvarande situationen.⁵¹ I vuxenkatekumenatets gruppgemenskap sker ytterligare en växelverkan, mellan dess deltagare, genom ett delande och ett lyssnande. Eftersom vuxenkatekumenatet främst är en delande gemenskap påverkar det också synen på undervisaren. Undervisarens roll blir att inspirera och leda samtalet, att ha ett ansvar men blir kvar i rollen som medvandrare och hjälpa personer att själva hitta svaren.⁵² Att vuxenkatekumenatet sträcker sig över en längre tid har också en pedagogisk fördel. Thomas Groome menar att tiden och dialogen möjliggör ett lärande som kan bli mer bearbetat, där kunskapen föds ur en pågående reflektion.⁵³ Genom att göra den lärande aktiv i undervisningen genom rannsakande och tillämpning av egna livserfarenheter. Thomas Groome menar att möjligheten till diskussion är direkt avgörande för tillägnet.⁵⁴

3.1.4 Att få tas i bruk- medvandrarens roll

Ett av kyrkans problem rörande undervisning enligt Norma Cook Everist, professor of Church and Ministry vid Wartburg Theological Seminary, Dubuque, Iowa, USA, är inte en brist på kunskap utan underskattande av vikten av att man som församlingsmedlem får känna sig inkluderad och uppskattad. Utmaningen ligger i att få människor som kommer till kyrkan att bli delaktiga och känna mening med sitt deltagande, det kan vara både i en lärande och undervisande roll.⁵⁵ I en mindre grupp gemenskap kan personer interagera med varandra. Genom delandet blir personerna både mottagare och bärare. Något som vuxenkatekumenatet ger både katekumener och medvandrare utrymme för i den lilla gruppen. Enligt Everist resonemang kan medvandrarnas roll också erbjuda medvandrarerna uppskattning och glädje över att få tas i bruk. Everist menar också att församlingen bör erbjuda sina medlemmar ett livslångt lärande, vilket möjliggörs när personer både i ”lärarroll” och ”lärande” möts och utövar tro, delar liv och utbyter tankar med varandra i församlingen.⁵⁶

⁵¹ Thomas Groome, *the Way of Shared Praxis: An approach to religious education*. Religionspedagogiska institutets skriftserie, nr:1999:1, (Lomma: Religionspedagogiska institutet, 1999), 62.

⁵² Rune Larsson, *Livets berättelser: Introduktion till Thomas H. Groomes religionspedagogik* (Stockholm: Verbum, 2005), 25.

⁵³ Larsson, *Livets berättelser: Introduktion till Thomas H. Groomes religionspedagogik*, 96.

⁵⁴ Groome, 32.

⁵⁵ Everist, 32.

⁵⁶ Everist, 21.

3.2 Trosutveckling, möjlighet eller hinder? Om James W. Fowlers teorier om trosutveckling.

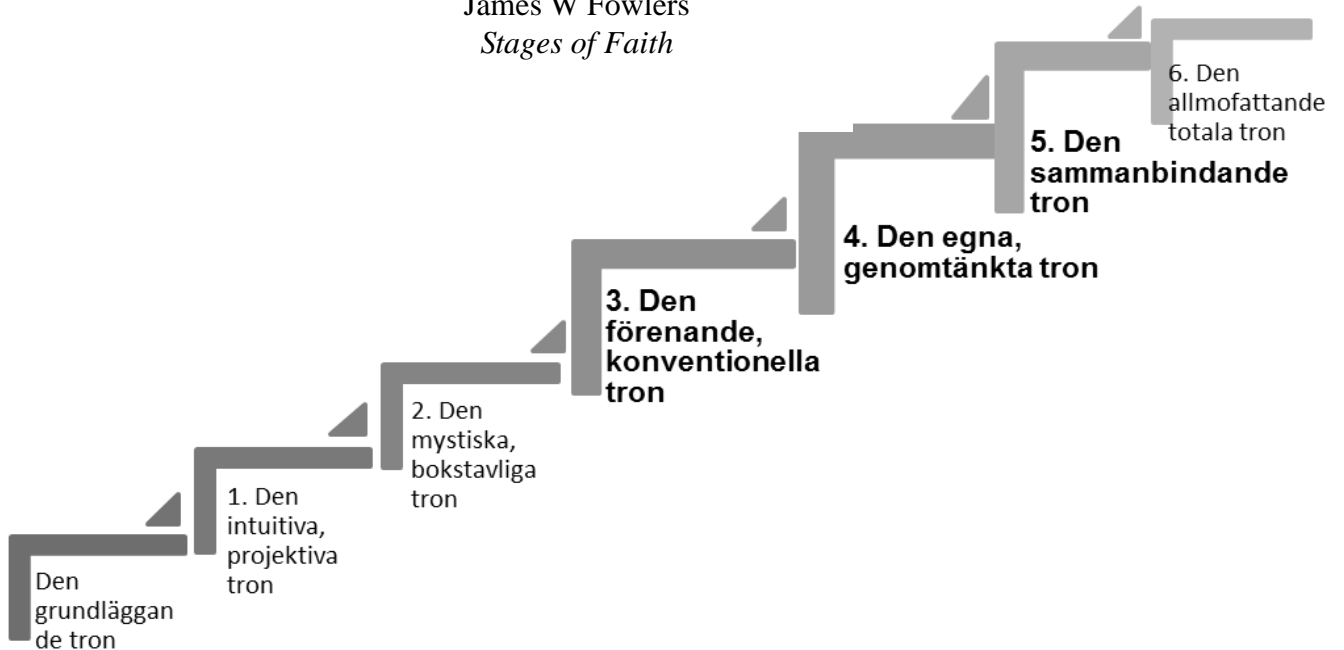
En aspekt av religionspedagogiken är pedagogens kunskap om den lärandes förförståelse och perception. James Fowler presenterar en teori om trosutveckling i sju steg ur ett psykologiskt perspektiv. De sju stegen beskriver människors utveckling av tro. Fowlers steg har många likheter till Lawrence Kohlbergs teorier om moralens utveckling och Jean Piagets teori om tänkandets utveckling.⁵⁷ Då Fowlers första stadier rör barns utveckling beskrivs eller analyseras dessa inte här. Även Fowlers sista steg, den allomfattande tron ges ingen utrymme då den beskriver en allt för hög nivå av trosmedvetande för att vara relevant i sammanhanget. Ett fokus läggs på det tredje, fjärde och femte steget. Utifrån en persons erfarenhet och personliga trosutveckling kan vuxenkatekumenatets riter och struktur tolkas och passa mer eller mindre bra för en person som söker sig till kyrkan för undervisning. I jämförelsen mellan Fowlers stadier av trosutveckling och vuxenkatekumenatet är utgångspunkten att individen tagit kontakt med kyrkan och vill ha undervisning.

För att tydligt beskriva Fowlers idéer om trosutveckling behövs begreppen *tro* och *utveckling* först definieras utifrån hur Fowler använder dessa. Begreppet *tro* representerar för Fowler en allmän grund för människors värdering och övertygelse. Något som hjälper henne att navigera och skapa ordning i sin omvärld. Alla människor har enligt den definitionen en tro men den är inte nödvändigtvis kopplad till en religiös övertygelse. *Utveckling* är ett begrepp som beskrivs som människors svar på förändring. Förändringen kan komma inifrån så som kroppsligt, kognitivt och psykiskt men också utifrån som när omgivningen omkring henne förändras.⁵⁸

⁵⁷ James W Fowler, *Faith Development and Pastoral Care* (Philadelphia: Fortress Press, 1987), 53.

⁵⁸ Göran Bergenstrand. *Från naivitet till naivitet: Om James W Fowlers modell för trons utveckling* (Stockholm: Verbum, 1990), 9.

Figur 3.
James W Fowlers
Stages of Faith

Utgångspunkten för den förenande konventionella tron är tonåren. Ett utvecklingsstadium som kretsar kring relationer och att hitta sin tillhörighet till en grupp. Utifrån en tillhörighet och relationer skapar vi en identitet.⁵⁹ Att upptäcka sin egen och andra människors komplexitet speglar också den egna uppfattningen som man formar om en eventuell gud.⁶⁰ Larsson utvecklar Fowlers tankar om tonåringens uppfattning om gud utifrån denna övertygelse som kan resultera i en stark övertygelse och stor hängivenhet förutsatt att det finns rum för en gudsbild inom det nya perspektivet som bekräftar den egna individen. Jag bedömer det därför inte som sannolikt att personer utan en gudsrelation eller relation till kyrkan i tonåren senare skulle vara intresserade av att söka sig närmare kyrkan så länge denne inte vidareutvecklar sin trosidentitet. Så länge de sanningar som *den konventionella förenade tron* är upphängd på håller finns inte behovet av att söka sig vidare. Eftersom en förtrolighet och vilja till att söka sammanhang där man

⁵⁹ James W. Fowler, *Stages of faith: The psychology of human development and the quest for meaning* (San Francisco: HarperCollins, 1995), 151.

⁶⁰ Bergenstrand, 26.

får dela känslor och tankar finns under formandet av *den konventionella förenande tron*⁶¹ förefaller det ju överrensstämma med vuxenkatekumenatets pedagogiska modell. Med den lilla gruppen som samtalar och delar erfarenheter. Ellverson menar att vuxenkatekumenatet är en bra modell för människor som befinner sig i det konventionella trosstadiet.⁶² En åsikt jag inte delar. Eftersom vuxenkatekumenatet vänder sig till vuxna, är formandet av detta stadium inte längre aktuellt. Det är inte ett argument för att vuxenkatekumenatet skulle vara en bra modell för vuxna som befinner sig i ett trosstadium av förenad konventionell tro. En vuxen människa som befinner sig i *den förenande konventionella tron* har ju redan format sin övertygelse och tillhörighet, det är inte längre ett identitetsbildande som pågår utan ett fördjupande och bibehållande av tidigare övertygelse.

För att vidareutveckla sin trosidentitet blir symboler ett viktigt redskap för att formulera sin förståelse. Symboler som urvattnas kan vara brytningspunkter i tron om individen inte fortsätter att utvecklas och glöden eftersom byts ut mot ett stabilare mer långsiktig trosutveckling.⁶³ En individ som har en gudsrelation i tonåren men hamnar i en brytpunkt där de kristna symbolerna urvattnas lämnar kanske den kristna gemenskapen. Om personen senare söker sig tillbaka till den kristna gemenskapen och efterfrågar undervisning är det osäkert om vuxenkatekumenatet är en lämplig pedagogiskt modell. Om personen haft en relation till kyrkan och en personlig ”religiös tro” i tonåren har hon antagligen redan mottagit en grundläggande dopundervisning.

Många möjliga utvecklingar kan ske utifrån den unga tonåringens övertygelse menar Fowler. Detta steg är en plåtå där en stagnering i utvecklingen kan ske och många människor utvecklas inte i sin andlighet när de övergår från att vara tonåring till unga vuxna.⁶⁴ Om en person inte omprioriterar värderingar och perspektiv som denne utvecklat i det tredje stadiet kan personen bli kvar i detta stadium av mindre reflekterad tro. Här bör det kommas ihåg att Fowlers trosbegrepp är större än att bara innefatta religiös tro. I brytningspunkten mellan *den konventionella tron* och *den egna genomtänkta tron* kan kyrkan möta människor som är på väg att lämna den mindre reflekterade tron, när en förändring orsakat en omvärdering av dennes liv och/eller livsvillkor. Fowler menar att ju senare en person tar steget från en konventionell tro

⁶¹ Bergenstrand, 25.

⁶² Ellverson, 68.

⁶³ Larsson, *Religionspedagogiska reflektioner*, 159.

⁶⁴ Fowler, *Stages of faith: The psychology of human development and the quest for meaning*, 161.

desto större är sannolikt det ändrade livsförhållandet eller omvärderingen,⁶⁵ något som kyrkan kan tänka på i sitt möte med katekumenerna. En person i medelåldern som söker sig till kyrkan och dess undervisning kan alltså ha genomgått en större livsförändring än en ung vuxen. Något som kan vara bra för undervisaren att känna till. Att reflektera över sin tro, dess grundvalar, innehåll och ursprung ger en kontinuitet av utveckling mot en mer genomtänkt tro som grundar sig i en självkänedom.⁶⁶ *Den egna genomtänkta tron* grundar sig på en frigörelse eller uppbrott. Insikten om att olika perspektiv är resultatet av olika förutsättningar och sammanhang skapar ett ifrågasättande av det egna sammanhanget och dess auktoriteter.⁶⁷ En förskjutning sker till att själv bli ansvarig för sina handlingar och tankar. Den auktoritet som tidigare tillskrivits andra förskjuts nu till en själv, vilket utvecklar jaget och det egna ansvaret. Separationen av symboler och dess värden skapar både nya perspektiv och krossar de gamla, något som kan kännas otryggt.⁶⁸

Men trots ett ökat ansvar för det egna handlandet så finns fortfarande problemet med att tillvaron tycks bestå av så mycket mer än den egna insikten rymmer.⁶⁹ Istället för att söka efter sanningar som gör världen begriplig och kontrollerbar, ett sorts förenklande för att förstå världen vilket det tidigare trosstadiet byggde på innebär detta stadie ett accepterande av olikheter och oförklarbarhet.⁷⁰ Vilket leder fram till ett accepterande och en överlåtenhet, vilket kännetecknar den sammanbindande tron. När man kommit så långt på sin trosvandring kan symbolerna åter igen få en roll då symbolerna kan få verka i mellanrummet av det ogripbara och det intellektuellt begripliga.⁷¹ I en sådan situation finns alla förutsättningar att ärligt gå i dialog med andra och aktivt lyssna, inte för att förändra den andres åsikt utan att fördjupa och bredda sin egen förståelse.⁷² Då kan andras perspektiv bli intressanta, ge en personlig fördjupning och väg till en större gemenskap. Jag tänker att det främst är medvandrarerna som kanske befinner sig i detta trosstadium. Eftersom den lilla gruppen i vuxenkatekumenatet där människor möts och samtalar vill tillvarata olika personers olikheter och erfarenheter kan en grupp med blandade stadier av trosutveckling var berikande. Medvandrarerna kan hjälpa katekumenerna genom att dela med sig av sin tros erfarenhet ur ett annat perspektiv/trosstadium.

⁶⁵ Fowler, *Stages of faith: The psychology of human development and the quest for meaning*, 181.

⁶⁶ Fowler, *Stages of faith: The psychology of human development and the quest for meaning*, 163.

⁶⁷ Bergstrand, 32.

⁶⁸ Bergstrand, 34.

⁶⁹ Fowler, *Stages of faith: The psychology of human development and the quest for meaning*, 183.

⁷⁰ Bergstrand, 37.

⁷¹ Larsson, *Religionspedagogiska reflektioner*, 167.

⁷² Larsson, *Religionspedagogiska reflektioner*, 168.

I Fowlers framställning av trons utvecklingsstadier ges en förklaring till de psykologiska förutsättningar individen genomgår från barn till vuxen för att överhuvudtaget kunna skapa en gudsbild och en gudsrelation.⁷³ Men i en undervisningssituation med vuxna sökare är antagligen pedagogens förkunskap om personens tidigare erfarenhet och trosutveckling begränsad. Både Ellverson och Bergstrand anser ändå att Fowlers beskrivning av trosutveckling kan vara ett verktyg för kyrkan i sitt pedagogiska arbete. Framst i själavården anser Ellverson,⁷⁴ i arbetet med barn men också med vuxna genom förståelsen av att utveckling sker genom kriser enligt Bergstrand.⁷⁵ Genom att försöka se vart en person befinner sig i sin trosutveckling, och vilka behov denne har kan det hjälpa kyrkans anställda och andra ansvariga för vuxenkatekumenatet att förstå katekumenernas berättelser och situation.

⁷³ Ellverson, 66.

⁷⁴ Ellverson, 67.

⁷⁵ Bergstrand, 78.

4. Kompabilitet: Vuxenkatekumenatet och Svenska kyrkan

Detta kapitel vill besvara min tredje frågeställning genom att jämföra om vuxenkatekumenatets pedagogiska modell motsvarar den kontext som Svenska kyrkans befinner sig i. Två samhällsförändringar som påverkat kyrkans undervisning är förändringen från ett enhetssamhälle till ett pluralistiskt,⁷⁶ och synen på lärandet. Men naturligtvis påverkas Svenska kyrkans undervisning av fler aspekter än de som uppsatsen tar upp. Vuxenkatekumenatet jämförs sedan mot Svenska kyrkans dokument ”*Lärande och undervisning -grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*”. Dokumentets mål, pedagogiska grundsyn, uppgift och andra formuleringar jämförs mot vuxenkatekumenatets utformning. Även religionspedagogiska teorier från kapitel tre tas upp i denna jämförelse.

4.1 Vilken är kontexten?

Religionspedagogikens arena är förändrad. Under de senaste ett hundra åren har en förskjutning skett där staten och Svenska kyrkan genom en lång process separerats och därför också påverkat hur både kristendomsundervisningen i skolor skett, och kyrkans undervisning. I 1919 års undervisningsplan syns det första brottet mellan kyrkan och den svenska skolan. Där uttrycktes att målet med den svenska skolan var att fostra eleverna mot att bli samhällsmedborgare och inte församlingsmedlemmar. Kristendomsundervisningen minskades med hälften till fördel för andra ämnen så som räkning, idrott och hembygdskunskap.⁷⁷ Katekesundervisningen som ämnade till att fostra personer i kristen tro har i skolan ersatts av religionskunskap som istället har i uppgift att upplysa elever för att de ska kunna bli informerade och reflekterande individer.

4.1.1 Syn på lärandet

I 1969-års läroplan för svenska skolan skedde en förflyttning av pedagogiskens tyngdpunkt. Från tidigare traditionell överföring av kunskap till en problemorienterad livsfrågepedagogik som engagerar den lärande mer och utgår från vilken kunskap denne kan tänkas behöva för att förstå tillvarons mening och mål.⁷⁸ En förändring som genomsyrar de teorier som diskuterats i

⁷⁶ Termen, ett *pluralistiskt samhälle*, är återkommande i texten. Enligt nationalencyklopedin är detta en term som allmänt avser: ”självständiga nationer med etniska, religiösa, ras- eller klassmässiga eller språkliga klyftor. Liberala samhällsvetare har i första hand använt ordet om samhällena som ger utrymme för ett flertal politiska ståndpunkter och som accepterar att olika intressegrupper konkurrerar om resurserna i en politisk demokrati.” Jag använder det främst för att syfta på en religiös mångfald som präglar samhället i dag.

⁷⁷ Sven Hartman, *Det pedagogiska kulturarvet: traditioner och idéer i svensk undervisningshistoria* (Stockholm: Natur & kultur, 2012), 65.

⁷⁸ Rune Larsson, *Samtal vid brunnar. Introduktion till religionspedagogikens teori och didaktik* (Lund: Arcus, 2009), 57.

föregående kapitel. En pedagogisk grundsyn som påverkat inte bara skolan men också Svenska kyrkans undervisning.⁷⁹ Alltså kan man snarare tala om att presentera och erbjuda ett förhållningssätt snarare än en kunskapsförmedling. Om vi talar om religionspedagogiken i dessa termer, som erbjuder ett vidare begrepp och inte strikt som en kunskapsförmedlande uppgift blir undervisningen snarare en träning i reflektion och ett sätt att leva. Detta är något som ställer höga krav både på undervisaren, den som undervisas, och på den miljö där undervisningen sker. Att förstå och låta sig formas i relationer till andra och till en speciell miljö är en tidskrävande process som kräver engagemang.

Att som undervisare vara medveten som omgivningens pluralism är en viktig aspekt att ta hänsyn till. Genom grundläggande kunskap om sitt eget sammanhang, historia och närmiljö blir det lättare att sedan kunna förstå andra personers trosuppfattning.⁸⁰ Eftersom vi lever i ett pluralistiskt samhälle med ett stort informationsflöde blir alltså denna förförståelse viktig för att förstå hela vår omvärld även den som inte delar vår egen livsåskådning. Dessa observationer angående religionspedagogikens förutsättningar i samhället bör vara viktiga när kyrkan reflekterar över vilka pedagogiska modeller som ska användas i vuxenundervisningen.

4.1.2 Pluralism

Karl Gunnar Ellverson, Rune Larsson och Caroline Gustavsson anser alla att samhällets pluralism påverkar hur Svenska kyrkan bör strukturera sin undervisning till vuxna. Som nämnts i föregående kapitel finns i dag fler vuxna än tidigare som inte har en tidigare kyrklig anknytning, både i Sverige och i hela Västeuropa. Svenska kyrkan verkar alltså i ett samhälle där det finns människor utan någon kristen bakgrund eller med begränsad tidigare kontakt med kyrkan. I och med Svenska kyrkans lutherska arv och tidigare roll som statskyrka har dopet och kyrkotillhörigheten tidigare varit så tätt associerat med medborgarskap att det inte funnits någon anledning att reflektera över en specifik dopundervisning för vuxna. Men kontexten har alltså skapat ett behov av dopundervisning för vuxna. Erik Eckerdal menar att många människor i dag inte känner till dopets innebörd då de tillhör den så kallade fjärde generationen.⁸¹ Karl Gunnar Ellverson sammanfattar varför han anser att vuxenkatekumenatet är en god väg in i den kristna

⁷⁹ Rune Larsson, "Från kateketik till församlingspedagogik. Utvecklingslinjer i Svenska kyrkans undervisning under 1900-talet" i *Religionspedagogiska reflektioner. Skriven av och för Rune Larsson inför hans 75-års dag*, 55 (Umeå: Ziperovszky, 2009).

⁸⁰ Caroline Gustavsson och Rune Larsson, "Aktuella trender inom religionspedagogisk forskning och praktik" i *Tro och liv*, årgång 66 nr 1 (2007), 8.

⁸¹ Eckerdal, 106. Ett sociologiskt uttryck som innebär att en rit överlever innehållet/dess betydelse med tre generationer men den fjärdegenerationen överger den då innehållet inte längre är känt.

gemenskapen och en god arbetsmodell för just Svenska kyrkan i tre punkter.⁸² Här återges en kortare sammanfattning av dessa punkter:

- I kyrkan finns i dag flera odöpta personer som funnit sin gemenskap i kyrkan som vuxna. Dessa individer måste kunna erbjudas en fördjupad ingång till gemenskap i kyrkan och inte bara erbjudas en ersättning till de barndop som uteblivit. Vuxenkatekumenatet stärker alltså dopets ställning.
- Att färre och färre väljer att konfirmera sig gör att kyrkan nu kommer möta en generation som inte undervisats i den kristna tron tidigare. Även de som konfirmerats har kanske inte haft vidare kontakt med kyrkan och saknar därför kunskap om tron och den kristna gemenskapen. I dag efterfrågar ofta människor mer än bara att bli konfirmerade, de vill ta del av gemenskapen och tron, något som vuxenkatekumenatet med sin långa väg och följeslagandet gör möjlig.
- Den mång-religiösa situationen vi befinner oss i gör att vi har fler personer i vårt samhälle som kommer till kyrkan nyfikna på Gud men som inte har en kristen bakgrund.⁸³

Texten är utgiven första gången 1992 av Svenska kyrkans församlingsnämnd och situationen som Ellverson tecknar stämmer väl med den statistik som Svenska kyrkan redovisat under den tidiga delen av nittioalet. 1992 konfirmerades 55,7% av alla femtonåringar vilket var en kontinuerlig minskning från 1970 då 80,7% av alla femtonåringar konfirmerades. Antalet konfirmander har också därefter fortsatt att minska och 2012 konfirmerades bara 31,3% av alla femtonåringar.⁸⁴ Denna fortsatta trend gör att Ellversons analys är fortsatt aktuell trots att den är över 20 år gammal. Eftersom det ännu inte skett en utplaning eller ökning i konfirmandestatistiken bör det vara befogat att anta att det även fortsättningsvis kommer finnas fler vuxna utan den grundläggande kunskapen om och fostran i kristen tro som konfirmationen tidigare lade grunden för. Därför bör en del av kyrkans vuxenundervisning fokusera på att vara en dopundervisning. Men Ellverson anger inte i sitt resonemang varför just vuxenkatekumenatet skulle vara den bästa pedagogiska modellen för vuxen dopundervisning. Ellverson belägger inte heller utifrån vilket underlag han formulerat punkt tre. Att antalet människor med annan religiös bakgrund som söker sig till Svenska kyrkan ökat har jag inte funnit någon tillförlitlig statistik

⁸² Ellverson, 6.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Svenska kyrkan i siffror <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562> (2013-10-24).

över. Ellverson argumenterar utifrån en kontext jag inte kan återskapa. Därför anser jag inte att den punkten motiverar till en ökad vuxenundervisning.

4.2 Vad vill Svenska kyrkan med sin undervisning? Om dokumentet *Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*.

4.2.1 Funktion

Dokumentet *Lärande och undervisning* uppger sig ha två funktioner. Att dels vara ”ett stöd i församlingarnas reflektion kring det pedagogiska arbetet, lärande och undervisning” och dels ”att vara ett riktmärke i Svenska kyrkans yrkesutbildningar och övriga ledarutbildningar.”⁸⁵ Riktlinjerna gäller alltså både den utåtriktade och interna undervisningen. Uppsatsens fokus är det utåtriktade pedagogiska arbetet som faller inom församlingens grundläggande uppgift att bedriva undervisning. Där är dokumentet tänkt att vara en hjälp när måldokument och församlingsinstruktioner utarbetas.⁸⁶ Dokumentet beskriver en syn på lärande som stämmer bra in på de religionspedagogiska teorier som kapitel tre tar upp. Det pedagogiska arbetet är inte enbart en angelägenhet för undervisningen, utan något som ska genomsyra hela verksamheten.⁸⁷

4.2.2 Lärande och undervisning

Dokumentet problematiserar kring begreppen lärande och undervisning. Lärandet sätts främst ihop med viljan att sätta den lärande i processens fokus, alltså att vara subjekt i det egna lärandet.⁸⁸ Begreppet undervisning har tidigare främst används inom Svenska kyrkan som synonym för dopundervisning. Begreppet kopplas också ihop med kunskapsöverföring vilket gör det problematiskt när det så tydligt går stick i stäv med teorin om människors vilja att själva vara aktiva i lärandeprocessen. Men på grund av den minskning av förkunskap som diskuterats tidigare i kapitlet finns en fördel med att båda begreppen får rymmas i kyrkans pedagogiska arbete. En kunskapsinhämtning måste först ske innan en personlig tillämpning kan ske.

4.2.3 Pedagogisk grundsyn

Den pedagogiska grundsyn som dokumentet uttrycker har ett fokus på människan. Det är hon som är subjekt och det, i ett lärande som sker under hela livet. För att bejaka det livslånga lärandet och för att underlätta lärandet för människor med olika förutsättningar bejakas en bredd

⁸⁵ Bernerstedt, 8-9.

⁸⁶ Bernerstedt, 9.

⁸⁷ Bernerstedt, 5.

⁸⁸ Bernerstedt, 7.

av pedagogiska metoder.⁸⁹ Men där alla metoder utgår från ett grundperspektiv där lärandet sker i gemenskap. Den pedagogiska grundsynen utgår från en människosyn som ska främja en öppen gemenskap där man tillsammans är delaktiga i varandras lärande, vilket uttrycks i samtalet.

Samtal handlar om att få utveckla sin förmåga att lyssna på varandras tankar och känslor och möta dem med respekt. Man behöver lära sig förstå varandras språk i uttryckets alla bemärkelser. Ett sådant öppet samtal är förutsättningen för att man ska kunna arbeta med och för varandra. I ett gemensamt sökande måste det också finnas plats för tvivel. Växandet måste få ta tid. Ingen människa får föras till ställningstaganden och handlingar som hon inte känner att hon verkligen kan stå för.⁹⁰

För att skapa en miljö där respekt och öppenhet uttrycks behöver dessa möten inte bara vara enstaka tillfällen. Jag tolkar den som att den lilla gruppen med återkommande träffar under lång tid som vuxenkatekumenatet utgår från skulle kunna skapa det goda samtalsklimat och den förtroelighet som dokumentet uttrycker. Dokumentet uttrycker också att samtalet är beroende av tiden. Att växandet sker under tid, och att möjligheten till integrering ökar om lärandet får ta tid överensstämmer med Groomes tankar.⁹¹ I likhet med vuxenkatekumenatet i fornkyrkan nämner dokumentet att tiden tillåter individen att göra resonemanget till sitt, något som bejakades också i fornkyrkan då katekumenerna kunde förföljas för sin tro.

Utifrån denna grundsyn och Svenska kyrkans folkbildningsarv bejakas en folkbildande aspekt på lärandet. Folkbildningen ska ske med en syn på lärandet där ”individens sätt att tillsammans med andra och på egna villkor forma förutsättningarna för sitt lärande och sin utveckling.”⁹² Svenska kyrkan identifierar sig som en folkrörelse men har till skillnad från andra folkrörelser relativt hög personalresurs. Dokumentet problematiserar kring detta då behovet av frivilliga ”anställts bort.”⁹³ Frivilligarbete är något som dokumentet och kyrkan uppmuntrar till.⁹⁴ Även vuxenkatekumenatet är beroende av en tillgång av frivilliga då det behövs lika många frivilliga i form av medvandrare så som katekumener.

⁸⁹ Bernerstedt, 10.

⁹⁰ Bernerstedt, 11.

⁹¹ Se punkt 3.1.3 *Den lilla berättelsen i den stora*

⁹² Bernerstedt, 14.

⁹³ Bernerstedt, 15.

⁹⁴ Bernerstedt, 18.

4.2.4 Syftet med Svenska kyrkans pedagogiska arbete

Huvudsyftet för Svenska kyrkans pedagogiska arbete är att: *mäniskor ska upptäcka, förstå och i sitt liv tillämpa den kristna tron.*⁹⁵ Syftet är alltså att människor själva både ska upptäcka, förstå och tillämpa kyrkans lära och få möjlighet att integrera detta i sitt eget liv. Något som vuxenkatekumenatet ger möjlighet till genom att katekumenerna i grupp får dela sin och andras livsberättelser och den undervisning som sker. Meningens utformning visar också en koppling till de religionspedagoger i kapitel tre som säger att människan vill vara subjekt i sitt eget lärande. Just själva ordet ”människor” står i denna mening som just subjekt. Människan är i denna mening den som ska ”upptäcka” och inte passivt undervisas. För att vilja ”upptäcka” krävs att den lärande upplever undervisningen som relevant och väsentlig för dennes liv. Vilket sannolikt ökar när man själv får vara med och påverka innehållet.

Vad den ”tillämpning” innebär som dokumentet uttrycker beskrivs inte. Men de områden där tillämpningen önskas bli tydlig anges i form av olika mål beroende på vilken aspekt som betonas. Där två av målen utifrån aspekten att göra individen delaktig i församlingen och dess uppdrag uttrycks genom att individen får: ” Erfara att församlingssamlingen är en mötesplats och en växtplats” och ”kunskap om bibeln, bönen, gudstjänsten och nattvarden samt övning i att bruka dem.”⁹⁶ Vilket tidigare kapitel konstaterat att vuxenkatekumenatet kan erbjuda.

⁹⁵ Bernerstedt, 10.

⁹⁶ Bernerstedt, 23.

5. Slutsatser

Utifrån att fler människor i dagens samhälle har mindre kunskap om kyrkan och den kristna tron, och det faktum att antalet vuxenkonfirmander och vuxendop ökar i Svenska kyrkan behöver kyrkan fundera kring sin vuxenundervisning. Uppsatsens syfte var att undersöka om vuxenkatekumenatet är en passande modell för kyrkan att arbeta med i sin vuxenundervisning. Utifrån detta syfte formulerades tre frågeställningar.

5.1 Konklusioner

I kapitel två "*Vuxenkatekumenatet*" besvaras frågeställningen:

Vad är vuxenkatekumenatet; hur har det uppkommit och hur används det idag?

Frågan formulerades för att få en förståelse av katekumenatets ursprung, vilket ger en förklaring till den nutida strukturen. Frågeställningen vill också presentera svar på vad katekumenatets etapper består av och dess struktur. På så sätt tecknar det en bakgrund till de jämförelser som sedan görs mellan vuxenkatekumenatet och de religionspedagogiska teorierna i kapitel tre och till Svenska kyrkan i kapitel fyra. Formuleringen gav följande svar:

I fornkyrkan ägnades stora resurser och tid åt initieringen av nya medlemmar till kyrkan. Det är denna process som vuxenkatekumenatet utgår ifrån. Att initieringen tog lång tid berodde troligtvis på yttre omständigheter av förföljelse. Under en längre tid, mellan ett till två år mottog katekumenerna undervisning och deltog i gudstjänstfirandet. På påsknatten skedde dopet och nästkommande söndag välkomnades katekumenerna som fullvärdiga medlemmar. När kristendomen på 320-talet blev en godkänd religion, och sedan officiell statsreligion i romarriket försvann behovet av en längre initiering och barndop blev mer frekvent förekommande.

Sedan 1950-talet används vuxenkatekumenatet i den katolska kyrkan som en del av dess vuxenundervisning. Sedan 1990-talet finns även litteratur om vuxenkatekumenatet som är skriven av eller för en svenskkyrklig kontext. Samantaget finns likheter mellan fornkyrkans och nutida vuxenkatekumenatets strukturella utformning. Avsikten med en lång initieringsprocess är olika men de båda tidernas förutsättningar har också vissa likheter. Svenska kyrkans roll i samhället är inte jämförbart med fornkyrkans situation men den långa tid av statskyrka som Svenska kyrkan tidigare fått förhålla sig till har ändras och därtill också kyrkans förutsättningar. Vuxenkatekumenatet är en initieringsprocess in i den kyrkliga gemenskapen som varvar

undervisning och samtal i den lilla gruppen, gemensam och egen reflektion, tillsammans med kyrkliga liturgiska moment.

I kapitel tre, "*Religionspedagogiska perspektiv och teorier på vuxenkatekumenatet*" besvaras frågeställningen:

Motsvarar Vuxenkatekumenatets upplägg det behov som vuxna sökare har enligt James W. Fowlers trosutveckling och aktuell religionspedagogiska forskning?

Om en pedagogisk modell är lämplig eller inte har flera aspekter. Den andra frågeställningen fokuserar på om vuxenkatekumenatet är en god modell för de som söker undervisning. Hur relaterar vuxenkatekumenatet mot sökarnas individuella trosutveckling och de religionspedagogiska teorier som enligt erkända forskare är aktuella i kontexten som studeras? Formuleringen gav följande svar:

Sammanfattningsvis tecknar de religionspedagoger uppsatsen behandlat och deras religionspedagogiska teorier en bild som har flera likheter med vuxenkatekumenatets pedagogiska modell. En aspekt av vuxenkatekumenatet som överensstämmer med dessa teorier är bland annat det stegvisa inlemmandet där tiden är viktig för tillägnandet. Även att under en längre tid få bearbeta den individuelles erfarenheter i ett större sammanhang. Att varva en praktisk erfarenhet och även att låta praktik och teori gå hand i hand, i form av undervisning och deltagande av olika liturgiska moment blir ett inlemmande i den lokala församlingen. På samma vis som undervisningen ger kunskap och gemenskap med den världsvida kyrkan. Liturgin är också en viktig del av aktiveringspedagogiken. Kombinationen av undervisning om kristen tro och dess tradition, och samtidigt ett tillvara tagande av katekumenernas egna livsberättelser hjälper katekumenen att placera den *lilla berättelsen i den stora*. Att dela livserfarenheter i grupp är också något som hjälper katekumenen att bli till subjekt i sitt eget lärande. Den lilla gruppens gemenskap har också fördelar med att katekumenen och medvandraren utforskar tillsammans. Det ger medvandraren en chans att känna sig behövd och uppskattad i församlingen och känna att ens kompetens tas till vara. Vuxenkatekumenatet bejakar också det livslånga lärandet när församlingsmedlemmar får vara en del av gruppen och visar på det cirkulära lärandet.

Utifrån människors tidigare erfarenheter och historia befinner sig dessa i olika stadier av trosutveckling. Dessa stadier påverkar hur människor relaterar till andra och deras

guds föreställningar. I den *konventionella tron* är gemenskapen viktig för att skapa en egen identitet. Om och när en person går till nästa stadie, den *egna genomtänkta tron* har en omvärdering skett. Vilket kan vara på grund av ändrade livsförhållanden, något som är bra för pedagogen att känna till och som kan hjälpa denne att förstå katekumenens situation och berättelser. Insikten om att man själv är ansvarig och att den tidigare auktoriteten, som tidigare tillskrivits andra, nu förskjutits till den egna personen utvecklar jaget och det egna ansvaret. Separationen av symboler och dess värden skapar både nya perspektiv och krossar de gamla, något som kan kännas otryggt. Den sammanbindande tron hjälper till att acceptera olikheter och ger fler perspektiv på tillvaron som kan ses som oförenliga i tidigare trosstadier. Ett trosstadie där människor är villiga att möta andra, olika sig själva för att berikas utan att ge upp den egna trostillhörigheten. Detta kan bli en tillgång i en grupp gemenskap av delande erfarenheter. Därför är det bra att bjuda in medvandrare som uppvisar en sammanbindande tro, då det kan skapa en god dialog i katekumenatets grupp.

I kapitel fyra, "*Vuxenkatekumenatet och Svenska kyrkan*" besvaras frågeställningen:

*Motsvarar vuxenkatekumenatets arbetsmodell Svenska kyrkans kontext; som en aktör i ett pluralistiskt samhälle och dess syn på lärande, samt utifrån dokumentet *Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*?*

Den tredje frågeställningen utgår från ytterligare en lämplighetsaspekt. Är vuxenkatekumenatet en god pedagogisk modell för Svenska kyrkan utifrån kyrkans egen premisser? Frågan utgår från de riktlinjer som kyrkan själv formulerat och den omvärld hon har att förhålla sig till. Formuleringarna gav följande svar:

Det finns många faktorer som kan påverka ett samfunds val av pedagogik. Svenskkyrkliga församlingar har dock ett ansvar att utforma sin undervisning utifrån lokala faktorer som uttrycks i församlingsinstruktionen och dess omvärldsanalys. Men församlingarna behöver också ta hänsyn till de nationella riktlinjer som kyrkan uttrycker i dokumentet *Lärande och undervisning - grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*. På många punkter överensstämmer dokumentets formulerade mål, grundsyn och syfte med vuxenkatekumenatets struktur och metod. En ytterligare observation är att dokumentet också uppvisar många likheter med de religionspedagogiska teorier som kapitel tre behandlar. Något som kan ses som en följd av att Svenska kyrkans syn på lärandet både historiskt och i nutid i stort överensstämmer med

det omgivande samhällets syn. Förändringen från statskyrka till en av flera aktörer i ett pluralistiskt samhälle är också något som påverkat Svenska kyrkans undervisning. Eftersom medborgarskap och församlingsmedlemskap inte längre är lika tätt associerade behöver en grundläggande dopundervisning för vuxna finnas med i kyrkans pedagogiska arbete med vuxna. Valet av undervisningsmetod bör överrensstämma med Svenska kyrkans formulerade mål för sitt pedagogiska arbete, något som jag anser att vuxenkatekumenatet uppfyller.

5.2 Tillämpning och användbarhet

En dopundervisning för vuxna är mer aktuell i svenskkyrklig kontext än den någonsin varit tidigare. Mitt syfte har varit att föra fram mer information om vuxenkatekumenatets möjligheter och tillämpbarhet som en del av Svenska kyrkans vuxenundervisning. Detta gjordes genom att jämföra vuxenkatekumenatet så som det används i svenskkyrklig kontext mot utvalda religionspedagogiska teorier, svenska kyrkans förutsättningar, dess mål, och formuleringar. Kombinationen är mitt unika bidrag som får bidra med ny forskning inom området. Konklusionen är att vuxenkatekumenatet är en användbar pedagogisk modell som motsvarar många av de förutsättningar som diskuterats. Utifrån uppsatsens konklusion skulle jag rekommendera Svenska kyrkan på nationell nivå att analysera vuxenkatekumenatet gentemot andra pedagogiska alternativ för att utvärdera olika alternativ för vuxen dopundervisning. Eftersom vuxenkonfirmation och dopundervisning är ett ökande behov behövs mer information för att motivera val av pedagogisk metod. De enskilda församlingarna bör i sin tur fundera över om en doppastoral för vuxna är något som de utifrån sin omvärldsanalys i församlingsinstruktionen bör upprätta och i så fall vad den bör bestå av.

5.3 Påbyggnad

Då uppsatsens syfte är att ta reda på om vuxenkatekumenatet är en lämplig pedagogisk modell för Svenska kyrkan att använda sig av i sin vuxenundervisning, har frågeställningarna riktats mot att jämföra vuxenkatekumenatets form och innehåll gentemot Svenska kyrkans mål, kontext och förutsättningar. Studien säger inget om hur vuxenkatekumenatet i förhållande till andra modeller för vuxenundervisning skulle vara ett bättre eller sämre alternativ. Något som också skulle kunna utgöra en fördjupning och vara ämne för en vidare forskning. Ytterligare fördjupning skulle vara att närmare analysera hur dokumentet *Lärande och undervisning* överensstämmer med det utvalda segmentet religionspedagogik. Alltså en kritisk granskning av dokumentets formulering och mål, för att undersöka vilken religionspedagogisk forskning som ligger till grund för dokumentets utformning och Svenska kyrkans mål med sin undervisning.

Sammanfattning

Denna uppsats är skriven inom ämnet praktisk teologi med inriktning mot religionspedagogik. Uppsatsen handlar om vuxenkatekumenatet i en svenskkyrklig kontext. Syftet är att utforska om Svenska kyrkan bör arbeta med vuxenkatekumenatet i sin vuxenundervisning. De frågor som ställs handlar om vad vuxenkatekumenatet är, hur det förhåller sig till religionspedagogisk forskning och Svenska kyrkans undervisning. För att besvara dessa frågor har material om vuxenkatekumenatet, företrädevis med utgångspunkt i en svensk kontext valts. De religionspedagogiska teorier som diskuteras utgår också från denna premiss men även internationellt erkända teologer inom respektive ämne används. Religionspedagogisk litteratur med så sen datering som möjligt har valt för ökad aktualitet. Svenska kyrkans mål och förutsättningar med sin undervisning analyseras med utgångspunkterna, synen på lärandet, pluralismens påverkan och ett internt måldokument. Studien visar att vuxenkatekumenatet svarar mot flera viktiga aspekter av nutida religionspedagogiska teorier. Så som den lärandes vilja att vara subjekt i lärandet, att applicera den lilla berättelsen i den stora, tidens vikt för tillägnandet och liturgins roll för en aktiveringspedagogik. Formuleringarna i Svenska kyrkans måldokument uttrycker i hög utsträckning en grundsyn och mål med undervisningen som överensstämmer med de religionspedagogiska teorier som nämnts ovan. Konklusionen är att vuxenkatekumenatet är en bra modell för Svenska kyrkan att använda sig av i sin vuxenundervisning. Som tillämpning kan uppsatsen vara en uppmuntran och inlägg till Svenska kyrkan att fortsätta tänka kring hur kyrkan bör organisera och utarbeta riktlinjer angående vuxenundervisning på nationell nivå och stifts-nivå. Men även till de enskilda församlingarna i sina reflektioner kring behovet av doppastoral för vuxna och i valet av pedagogiska modeller för vuxenundervisning.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor och litteratur:

Arborelius, Anders (Imprimatur). Katolska pedagogiska nämnden, *Ge som gåva det ni fått som gåva: Riktlinjer för katekesen i Stockholms Katolska Stift*. Stockholm: Stockholms katolska stift, 2009.

Bergenstrand, Göran. *Från Naivitet till Naivitet: Om James W Fowlers modell för trons utveckling*. Stockholm: Verbum, 1992.

Bernerstedt, Lisa-Gun (red). *Lärande och undervisning. – Grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*. Uppsala: Svenska kyrkans nämnd för kyrkolivets utveckling, 2000.

Beskow, Per. ”Inledning” i *Katekeser* av Kyrillos av Jerusalem. Skellefteå: Artos, 1992.

Ellverson, Karl-Gunnar. *Att växa i tro: Presentation av vuxenkatekumenatet som en väg in i kyrkan*. Stockholm: Svenska kyrkans församlingsnämnd, 1992.

Everist Cook, Norma. *The church as learning community: A comprehensive guide to Christian education*. Nashville: Abingdon Press, 2002.

Fejes, Anders och Thornberg, Robert. *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber, 2009.

Fowler, James W. *Faith Development and Pastoral Care*. Philadelphia: Fortress Press, 1987.

Fowler, James W. *Stages of faith: The psychology of human development and the quest for meaning*. San Francisco: HarperCollins, 1995.

Groome, Thomas H. *The way of Shared Praxis: An approach to religious Education*. Religionspedagogiska institutets skriftserie nr1999:1. Lomma: Religions pedagogiska institutet, 1999.

Hartman, Sven. *Det pedagogiska kulturarvet: traditioner och idéer i svensk undervisningshistoria*. Stockholm: Natur & kultur, 2012.

Hellspong, Lennart och Ledin, Per. *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur, 1997.

Jonsson, Johnny (red). *Tro och liv: Tidskrift för kristentro och förkunnelse*. Nr 1 2007 årgång 66 Stockholm: Tro och liv, 2007.

Larsson, Rune. *Livets berättelser: Introduktion till Thomas Groomes religionspedagogik*. Stockholm: Verbum, 2005.

Larsson, Rune. *Samtal vid brunnar: En introduktion till religionspedagogikens teori och didaktik*. Malmö: Arcus, 2009.

Rasmussen, Tarald. *Kristendomen: En historisk introduktion*. Skellefteå: Artos, 2007.

Veronica, Syster. *Vägar till tro*. Skellefteå: Artos, 2010.

Zipernovszky, Hanna & Gustavsson, Caroline (red.) *Religionspedagogiska reflektioner: Skriven av och för Rune Larsson inför hans 75-års dag*. Umeå: Zipernovszky, 2009.

Elektroniska källor:

Ekström, Sören. *Svenska kyrkan: en snabbpresentation*. Mottagen PDF-fil SvKKort20111115.pdf 2013-12-19 Finns elektroniskt sparad hos Karin Sivertsson

Föreningen gör katekumenatet, <http://katekumenatet.wordpress.com/>

Kyrkobokföringsregistret (Kbok) från Peter Brandberg, analytiker på Ärkebiskopens och generalsekreterarens sekretariat, Kyrkokansliet. Mottagen exelfil: Vuxnadöptakonfirmerade.xlsx 2013-12-04. Finns elektroniskt sparad hos Karin Sivertsson

Kyrkoordning för Svenska kyrkan. Antagen av kyrkomötet 1999, med uppdateringar beslutande av kyrkomötet. www.svenskakyrkan.se/kyrkoordningen/kyrkoordningen.shtml 2013-11-25

Nationalencyklopedin www.ne.se 2013-11-25

Skolverket www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser 2013-12-13

Svenska kyrkan ”Svenska kyrkan i siffror” Nerladdade PDF-filer <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562> 2013-11-15

Wallin, Lise-Lotte. ”Helhet och delande – en presentation av Vuxenkatekumenatet!” i Religionspedagogisk tidsskrift, nr19, (2009) :8-9. <http://www.rpi.se/pdf/RPT/19.h2009.pdf> (religionspedagogiskt idéforum)